

- систематизувати роботу з оперативного контролю на підприємстві шляхом використання експертних інформаційних систем;
- для підвищення ефективності роботи перейти на спрощену систему оподаткування при ставці податку 6%.

Вважаємо, що запропоновані заходи дозволять інформаційно-рекламному центру „Гранд-Стрім” розширити частку ринку і збільшити об’єм реалізації рекламної продукції на 20%.

У подальшому планується продовжити вивчення стратегічних підходів управління для підвищення ефективності роботи підприємств в інших галузях економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рыбальченко И.А. Способ модификации матрицы Бостонской консультативной группы в условиях дефицита маркетинговой информации // Маркетинг и реклама .- 1998.- №1.- с.20-26.
2. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования.- М.: Финпресс, 1998.- С.222.
3. Боліла С.Ю. Удосконалення організаційної структури управління інформаційно-рекламного центру //Таврійський науковий вісник.- Вип.23.- Херсон:Айлант, 2002.-С. 104-106.
4. Голубков Е.П. Основы маркетинга.- М.: Финпресс, 1999.- С.38-39.
5. Боліла С.Ю. Удосконалення діяльності інформаційно-рекламного центру на принципах стратегічного управління //Таврійський науковий вісник.- Вип.22.- Херсон:Айлант, 2002.- С. 187-191.
6. Хруцкий В.Е., Корнеева И.В. Современный маркетинг.- М.: Финансы и статистика, 1999.- С. 422-423.
7. Багиев Г.Л., Тарасевич В.М., Анн Х. Маркетинг.- М.: Экономика, 2001.-С. 130-135.

УДК 334:477.72

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.Л.ФАНІНА – пошукувач, Гуманітарний університет “Запорізький інститут державного та муніципального управління”

В останні роки в різних країнах малі підприємства привернули до себе увагу як дослідників-економістів, так і політиків. Це пояснюється спроможністю підприємств сфери малого бізнесу вносити суттєвий внесок у розвиток економіки країн, вирішувати проблеми зайнятості та підвищувати конкурентоспроможність цілих галузей господарства. За статистичними даними економічно розвинених країн, у секторі малого бізнесу створюється 50-70% валового внутрішнього продукту, а зайнято в ньому близько 60% економічно активного населення. Саме з розвитком малого бізнесу країни ЄС пов’язують можливість економічного зростання відсталих регіонів. За останнє десятиліття малий бізнес забезпечив створення близько 80% робочих місць в

Західній Європі та США. Малі підприємства розвинутих країн становлять основу їх економіки. Тому одним із пріоритетних напрямків діяльності Кабінету Міністрів України є реалізація ефективної державної політики, спрямованої на створення належних умов для розвитку національного підприємництва.

Мале підприємництво є органічним структурним елементом ринкової економіки. Цей сектор економіки історично і логічно відіграв роль необхідної передумови створення ринкового середовища. Він був первинною вихідною формою ринкового господарювання у вигляді дрібнотоварного виробництва. Саме тому дрібно-товарне підприємництво відіграло структуроутворюючу роль в історії становлення економіки конкурентно-ринкового типу. Ця специфіка та своєрідне функціональне призначення малого підприємництва набувають особливого значення для нашої країни, яка йде шляхом відтворення ринкової системи господарювання. Здатність малого підприємництва до структуроутворення ринку висуває завдання його відродження і спрямовує до першочергових заходів реформування економіки України на її перехідному етапі.

Найбільш динамічним елементом структури народного господарства, що постійно змінюються, є мале підприємництво. Малі підприємства за певних умов і за підтримки з боку держави - тенденційно інноваційні, гнучкі й витратоефективні, мають підприємницький досвід і достатній професійний рівень.

Властивістю сучасного етапу економічного розвитку є становлення і подальше вдосконалення змішаної економіки ринкового типу. Саме ринковий тип економічної організації суспільства, конкурентно-ринковий спосіб координації економічних процесів і прийняття рішень у межах національних економічних систем є найбільш перспективним.

Об'єктивними перевагами сучасної ринкової економіки є ефективно і переважно раціональне використання виробничих ресурсів, динамізм, конкурентність, високі адаптаційні властивості до науково-технічного прогресу тощо. Ринковий механізм господарювання забезпечує свободу економічного вибору, реалізацію власного економічного інтересу та взаємоузгодженість інтересів ринкової економіки є реалізація підприємницького суб'єкта. Підприємництво виступає рушійною силою соціально-економічного розвитку.

У структурі сучасної змішаної економіки співіснують та органічно взаємодоповнюються мале, середнє і велике підприємництво. Але, на відміну від двох останніх, мале підприємництво є вихідним, найбільш чисельним, а тому і найбільш поширеним сектором економіки. Відмінності між цими трьома видами підприємництва зумовлені різним рівнем суспільного розподілу праці, характером спеціалізації та усупілення виробництва, а також вибором технологічного типу виробничого процесу.

Роль малого підприємництва у житті суспільства полягає в тому, що воно є одним із провідних секторів ринкової економіки. Значна увага до цієї форми господарювання пояснюється своєрідністю її соціально-економічної функції. Це:

- маневреність та гнучкість;
- здатність легко пристосовуватись до коливань попиту та швидко освоювати випуск нової продукції;
- можливість забезпечення отримання прибутку завдяки різноманітності чи специфічності продукції;
- більш високий ступінь виживання при погіршенні економічної кон'юнктури та в умовах криз.

За умов дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів саме для суб'єктів малого підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій, характерне швидке обертання ресурсів, саме вони спроможні за певної підтримки найбільш швидко й економічно доцільно розв'язувати проблеми демонополізації, стимулювати розвиток економічної конкуренції.

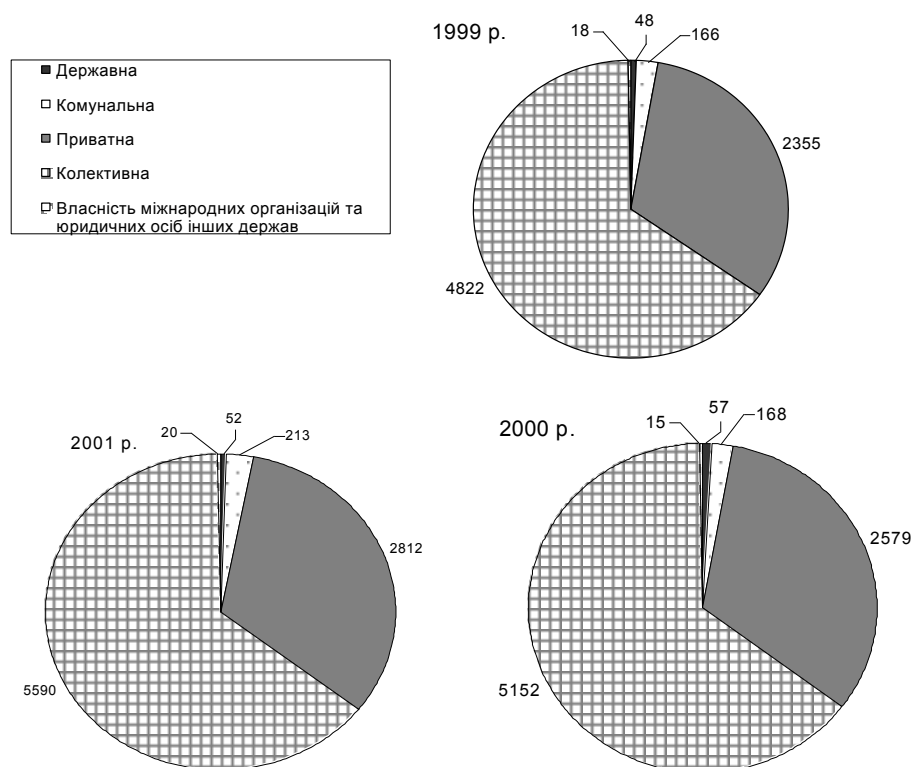
Одна із причин успішного розвитку малого підприємництва в країнах із розвинутою економікою полягає в тому, що велике виробництво не протиставляється малому. Тут дотримуються принципу кооперування великих та малих суб'єктів господарювання, причому великі підприємства не пригнічують малий бізнес, а взаємодоповнюють одне одного.

Проблема становлення та розвитку малого бізнесу набуває особливої актуальності, адже саме малий бізнес здатен ефективно вирішувати найгостріші економічні та соціальні проблеми перехідного періоду. Дослідження проблем функціонування малого бізнесу активізується в Україні лише з початком ринкових перетворень та формування законодавчої бази здійснення підприємницької діяльності. Питання ефективного розвитку та підтримки малого бізнесу висвітлено в працях С.І.Бандура, В.К.Симоненка, О.В.Безверхої, З.С.Варналія, Л.І.Вороніної, Н.Ф.Колесник, О.В.Кужель та інших учених-економістів. Разом з тим по Запорізькій області такі комплексні дослідження практично не проводилися. Це пояснюється тим, що малі підприємства поки що становлять незначну частку у господарському комплексі як в Україні, так і в регіоні в цілому, разом з тим їх питома вага та функціональна значимість зростають.

Сектор малого бізнесу України та Запорізької області характеризується різноманітністю підприємств за формами власності, характером підприємницької діяльності. Найбільш поширеною є діяльність в галузях торгівлі і громадського харчування, промисловості, будівництві. Незначна кількість цих підприємств діють у галузі зв'язку, заготівель, житлово-комунальному господарстві. У 2001 році питома вага малих підприємств регіону, які працювали у галузі торгівлі склала 45,6%, промисловості – 15,1%, будівництві – 9,9%. Частка

малого бізнесу у сільському господарстві зростає повільно (4,1% порівняно із 2,1% у 1999 р.). Кількість малих підприємств в регіоні зростає достатньо швидкими темпами. У 1999 році нараховувалось 7409 малих підприємств, у 2001 році – 8678. Темп росту склав 11,6% за три роки, або 3,9% в рік

Основними формами організації малого бізнесу є підприємства колективної та приватної форми власності. Малі підприємства колективної форми власності становлять у структурі 64,3%, приватної – 32,3%, комунальної – 2,45%, державної – 0,5% (за даними 2001 р. Рис.1.). Переважна частка малих підприємств діє у сфері громадського харчування, торгівлі, сфері побутового обслуговування. Разом з тим, враховуючи регіональну специфіку Запорізької області у загальнодержавному поділі праці та індустріальну спрямованість її господарства, доцільно було б мати малі підприємства у сферах вторинної переробки сировини та відходів, які б органічно доповнювали великі металургійні та машинобудівні гіганти. Адже проблеми забруднення довкілля, необхідність рекультивації земель, повторного водокористування стоять особливо гостро. Проте і домінування малого бізнесу у сфері послуг вже має велике значення в комплексі заходів покращення соціальних аспектів середовища життєдіяльності населення.

Рисунок 1 – Структура підприємств малого бізнесу Запорізької області за формами власності

Досвід інших країн показує, що при створенні сприятливого правового і економічного поля розвитку, масштаби малого бізнесу можуть бути розширені. Однак поки що розвиток малих підприємств стримується внаслідок багатьох причин. На думку підприємців, щоб допомогти бізнесу, необхідно:

- знизити ставки та зменшити кількість податків;
- забезпечити доступ до кредитів;
- реформувати систему ліцензування;
- стабілізувати законодавство;
- вдосконалити законодавчу базу підприємництва;
- впорядкувати процедуру проведення перевірок діяльності підприємств.

Окремі проблеми поступово вирішуються. Були видані Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України, спрямовані на створення сприятливого податкового, регуляторного, фінансового, соціального клімату розвитку малого бізнесу. Розроблена Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва, яка визначає стратегію державної політики щодо вирішення проблем соціального розвитку українського суспільства на засадах сприянь та стимулювання громадян України до самостійної економічної діяльності, яка проводиться ними на власний розсуд та ризик. Ця програма є комплексом взаємопов'язаних та хронологічно узгоджених окремих проектів, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів соціальних проблем розвитку суспільства.

У 1998 році вийшов Указ Президента України “Про державну підтримку малого підприємництва” від 12.05.98р. №456/98. Згідно з цим документом підтримка малого підприємства є одним із найважливіших завдань державної політики, яке повинно здійснюватись відповідно до державних та регіональних програм підтримки малого підприємства, а у 2000 році Закону України з тією ж назвою здійснюються заходи по створенню сприятливої податкової бази діяльності малих підприємств. Указом Президента України “Про особливості оподаткування новостворених суб'єктів малого підприємництва” від 28.06.99 р. №745/99 запропоновані пільги в оподаткуванні новостворених юридичних осіб, які є суб'єктами малого підприємництва.

Дослідження впливу малого підприємництва на різноманітні суспільні процеси дає можливість зробити висновок про об'єктивно високе економічне та соціально-політичне значення його ролі й місця, але об'єктивною типовою рисою малого підприємництва є його нестійкість, слабка життєздатність. Причому корені цього в об'єктивно менш сприятливих, порівняно з великими фірмами, умовах господарювання, що визначаються у формі значно гіршого стану зовнішнього та внутрішнього середовища.

Зовнішнє середовище малого підприємства характеризується особливою невизначеністю. Мале підприємство, як правило, діє на

локальному ринку, який, на відміну від ринків великих корпорацій, характеризується високим рівнем несвідомості, невизначеності та стихійності. Крім того, ключова особливість зовнішнього середовища малого підприємництва – його об'єктивна підлегла роль у системі відносин із державою, великими підприємствами, фінансово-кредитними інститутами.

Можливості протистояти обмежені невеликими обсягами виробництва й незначними обсягами ресурсів, які використовується, та фінансової бази, а також великою залежністю від місцевого ринку. Локальні проблеми малого підприємництва стають внутрішніми факторами його розвитку.

Таким чином, до основних факторів, що визначають нестійкість малого підприємництва, слід віднести: обмеженість фінансових ресурсів; високу підвладність впливу ринкової кон'юнктури; нестабільність доходів; слабе сегментування власної частки ринку; високу вразливість до несприятливих економічних факторів (інфляція, циклічних коливань, податкового тиску тощо); швидкість збанкрутування; конкуренція великих корпорацій; вузьке коло споживачів та постачальників; локальність ресурсів і збутових ринків; великі фізичні та психологічні навантаження тощо.

Для того, щоб мале підприємництво певної мірою виконувало свої економічні та соціальні завдання (функції), необхідно сприяти підвищенню його життєздатності, стійкості малих підприємств, а це можливо лише в результаті здійснення комплексу заходів, спрямованих на підтримку малого підприємництва. Ці заходи зумовлені основною суперечністю малого підприємництва і, отже, є формою її розв'язання.

Серцевиною внутрішнього середовища малих підприємств є їхнє ресурсне забезпечення та проблеми його ефективного використання. Внутрішнє середовище суб'єктів малого підприємництва певною мірою залежить від зовнішніх чинників. Саме завдяки формуванню та використанню факторів зовнішнього середовища, які сприяють також ресурсному забезпеченню, життєздатність малого підприємництва підвищується, що, в свою чергу, веде до пом'якшення його основної суперечності.

Світовий досвід та досвід перших кроків вітчизняного малого підприємництва переконують, що правильно визначена і реалізована політика підтримки малого підприємництва можлива лише за умови виваженої державної політики і всебічної підтримки цього сектора економіки, це сприятиме легалізації економіки, виведе частину її з тіні, а це стане запорукою економічного зростання держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про підприємства в Україні: Закон України від 27 вересня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 24. – Ст. 272.

2. Титаренко О.В. Малий бізнес в структурі ринкової економіки: функціонування і розвиток: Дис. канд. екон. наук: 08.01.01. – К., 1996. – С. 62-64.
3. Статистичний щорічник Запорізької області //Запорізьке обласне управління статистики. - 2001р.- С.206.

УДК:303.322:330.341

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л.Д.ЗАВІДНА,

Л.О.БОЙКО – кандидати с.-г.н., доценти, Херсонський ДАУ

Важливою передумовою стійкого економічного зростання в Україні є активізація інвестиційної діяльності. Сучасний стан розвитку економіки характеризується зростанням валового внутрішнього продукту країни. Ці тенденції економічного пожвавлення в країні ще не набули сталого характеру, хоча в останні роки в Україні намітилась тенденція до економічного зростання. Так, у 2000 році приріст ВВП становив 5,4%, у 2001р. – 9%, у 2002р. – 4,6%, а у 2003 – 2005 прогнозується його приріст на рівні 3,5; 4 та 4,5% відповідно. Отже, сьогодні особливо важливим постає питання вдосконалення заходів державного регулювання спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності, оскільки, інвестиційна політика держави виступає потужним стимулятором розвитку ринкових відносин у країні та прискорення економічного зростання.

Перехід до економічного зростання у ході трансформації адміністративно-командної економіки в ринкову тісно пов'язаний із ефективністю управління державою інвестиційним процесом.

Відповідно до світового досвіду існує чимало ефективних та вже перевірених на практиці методів активізації інвестиційного потенціалу. В інвестиційній діяльності застосовуються як прямі, так і непрямі засоби державного регулювання.

Головним з них є: податкова політика, фінансове стимулювання, інфраструктурне забезпечення інвестиційної діяльності й стимулювання конкретних інвестиційних проектів.

Інструментами фінансового стимулювання виступає прискорена амортизація, пільгові кредити, інвестиційні гарантії та безпроцентні кредити.

За період з 1994-2002 роки споживання капіталу, тобто амортизація, неухильно зросла. Так у 1994р. амортизація капіталу становила 2287 млн. грн., у 1995 р. – 9955 млн. грн., у 1996р. – 147702 млн.грн., у 1997р.-17342 млн. грн., у 1998,1999 рр. відповідно – 19281 та 23230 млн. грн. Це свідчить про негативну тенденцію подальшого старіння основних фондів. У 2005 році очікується продовження цієї негативної тенденції, оскільки критичного віку досягнуть фонди, вік яких сьогодні перевищує 10 років (за підсумками 1997 ро-